

УДК [340:004](477)

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.92.1.21>

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: РОЛЬ ПЛАТФОРМИ «ДІЯ» ТА ЕЛЕКТРОННОГО СУДУ

Ярошенко О.А.,

студент факультету адвокатури

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ORCID: 0009-0001-2918-3715

e-mail: atyarosh2008@gmail.com

Соколова І.О.,

кандидат юридичних наук,

асистентка кафедри теорії та історії права

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ORCID: 0000-0002-3659-7086

e-mail: irichka.g.85@gmail.com

Ярошенко О.А., Соколова І.О. Цифрова трансформація правової системи України: роль платформи «Дія» та електронного суду.

У статті здійснено ґрунтовне дослідження процесів цифрової трансформації правової системи України в контексті впровадження ключових інструментів електронного урядування – платформи «Дія» та системи електронного суду. Розкрито вплив цифрових технологій на реформування державного управління, адміністративного права та судочинства. Визначено, що цифровізація змінює не лише форми надання державних послуг, а й сутність правової взаємодії між громадянином і державою, сприяючи підвищенню прозорості, відкритості та підзвітності органів влади.

Проаналізовано юридичну природу цифрових документів, їх нормативне визнання в українському законодавстві та практичне застосування у правовідносинах. Особлива увага приділена інтеграції судових рішень у систему «Дія» та функціонуванню Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи як основи електронного судочинства. У статті окреслено переваги електронного правосуддя – зменшення строків розгляду справ, підвищення доступності судових процедур, мінімізацію корупційних ризиків, а також зазначено проблеми, що виникають у процесі цифровізації: технічні збої, кіберзагрози, захист персональних даних і цифрову нерівність серед населення.

Досліджено міжнародний досвід цифровізації правосуддя на прикладі Естонії, Великої Британії, Сінгапуру та Китаю. Порівняльний аналіз показує, що українська модель цифрового правосуддя розвивається у руслі глобальних тенденцій, але водночас має унікальні риси, зумовлені воєнними умовами та високими темпами впровадження інновацій. Досліджено роль цифрової компетентності суддів, адвокатів і прокурорів, необхідність оновлення освітніх програм та формування нової цифрової правової культури. Також, розглядається питання про те, що в умовах воєнного часу питання кібербезпеки та захисту судових даних стає невід’ємною складовою принципу верховенства права. Доведено, що платформа «Дія» та електронний суд формують фундамент цифрової держави, де технології поєднуються із цінностями законності, справедливості й прав людини, створюючи новий формат правової системи України.

Ключові слова: цифрова держава, платформа «Дія», ЄСІТС, електронний суд, цифровізація, верховенство права, юридична легітимність, кібербезпека, цифрова нерівність.

Yaroshenko O.A., Sokolova I.O. Digital transformation of Ukraine’s legal system: the role of the Diya platform and electronic courts.

The article provides a thorough study of the processes of digital transformation of the Ukrainian legal system in the context of the implementation of key e-government tools – the Diya platform and

the e-court system. It reveals the impact of digital technologies on the reform of public administration, administrative law, and the judiciary. It is determined that digitalization changes not only the forms of public service delivery but also the essence of legal interaction between citizens and the state, contributing to greater transparency, openness, and accountability of public authorities.

The legal nature of digital documents, their regulatory recognition in Ukrainian legislation, and their practical application in legal relations are analyzed. Particular attention is paid to the integration of court decisions into the Diya system and the functioning of the Unified Judicial Information and Telecommunications System as the basis for electronic justice. The article outlines the advantages of electronic justice – reducing the time required to consider cases, increasing the accessibility of judicial procedures, and minimizing corruption risks – and identifies problems that arise in the process of digitization: technical failures, cyber threats, personal data protection, and digital inequality among the population.

The international experience of digitizing justice is examined using the examples of Estonia, Great Britain, Singapore, and China. A comparative analysis shows that the Ukrainian model of digital justice is developing in line with global trends, but at the same time has unique features due to the war conditions and the rapid pace of innovation. The role of digital competence of judges, lawyers, and prosecutors, the need to update educational programs, and the formation of a new digital legal culture are examined. Also, the issue of cybersecurity and the protection of court data becoming an integral part of the principle of the rule of law in wartime is considered. It has been proven that the Diya platform and the electronic court form the foundation of a digital state, where technology is combined with the values of legality, justice, and human rights, creating a new format for Ukraine's legal system.

Key words: digital state, Diya platform, ESITS, electronic court, digitization, rule of law, legal legitimacy, cybersecurity, digital inequality.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується активним упровадженням цифрових технологій у всі сфери державного управління, включно з правовою. Однак швидкість цифрової трансформації породжує низку правових, організаційних та етичних викликів. Попри успіхи у впровадженні платформи «Дія» та системи електронного суду, залишаються невирішеними питання нормативно-правового забезпечення електронних процедур, захисту персональних даних, кібербезпеки, а також гарантування права на справедливий суд у цифровому середовищі. Недостатня адаптація законодавства до нових технологічних реалій, нерівномірний рівень цифрової компетентності учасників правових відносин та загрози інформаційної безпеки створюють ризики для стабільності правової системи. У цьому контексті постає потреба у науковому аналізі впливу цифровізації на функціонування правосуддя, визначенні правових наслідків та шляхів забезпечення верховенства права в умовах цифрової держави.

Стан опрацювання цієї проблематики: Дослідженням проблем цифрової трансформації правової системи України займаються багато сучасних науковців, серед яких можна виділити: В.В. Маньгору, Ю.О. Михальчук, О.А. Теличко, В.А. Рекуна, М. Мелянчук, М.В. Коваліва, І.В. Красницького, С.В. Петкова, С.С. Єсімова, В.В. Корецьку, О.І. Явного, Д. Богатчука та багато ін.

Мета статті: проаналізувати сутність цифрової держави, вплив цифрових технологій на адміністративні та судові процедури, аналіз змін у правозастосуванні, проблем правового регулювання та дотримання принципу верховенства права в умовах цифровізації.

Виклад основного матеріалу. Цифрова трансформація є ключовою ознакою сучасного розвитку. Вона трансформує взаємодію між громадянином і державною владою, встановлюючи нові стандарти прозорості, доступності та підзвітності. Для України цифровізація стала не лише частиною модернізації, а стратегічним напрямом державної політики, одним із пріоритетів уряду, що змінює якість публічного управління і правосуддя. [9]

Створення Міністерства цифрової трансформації України у 2019 році започаткувало системну реформу, орієнтовану на створення «держави у смартфоні». Складовим елементом є платформа «Дія» – багатофункціональна система, яка об'єднує державні сервіси, цифрові документи, судові рішення і засоби комунікації між громадянином та владою. [13, с. 148]

Завдяки платформі «Дія» стало можливим виконання понад ста адміністративних послуг онлайн. Громадяни можуть відкривати бізнес, реєструвати місце проживання, отримувати довідки, сертифікати та витяги з державних реєстрів, не звертаючись до установ. Це оновлення змінило правову природу адміністративних відносин, оскільки адміністративні акти тепер існують

у цифровому форматі. Це підштовхує до переосмислення адміністративної процедури, яка стає автоматизованою, дистанційною і мінімально бюрократичною. [13, с. 155]

Особливо важливою є юридична легітимність цифрових документів. Згідно із Законом України «Про електронні документи та електронний документообіг» (2003 р.) [2] і Законом України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» (2017 р.) [3], електронні паспорти, водійські посвідчення, студентські квитки та інші документи, що доступні в «Дії», мають повну юридичну силу, що дозволяє їх використовувати у цивільних, господарських і судових справах. Проте перехід до цифрового документообігу потребує суттєвого оновлення процесуального законодавства, зокрема положень статті 100 Цивільного процесуального кодексу України щодо електронних доказів [19], оскільки цифрові документи не мають матеріального носія та потребують технічної перевірки автентичності. На відміну від паперових доказів, електронні відомості містять елементи електронної ідентифікації – кваліфікований електронний підпис, метадані та мітки часу, що визначають їхню достовірність і статус «оригіналу». Важливо зазначити, що український КЕП відповідає вимогам європейського регламенту eIDAS, що забезпечує його сумісність із міжнародними стандартами електронної ідентифікації та довірчих послуг. У разі відсутності таких атрибутів цифровий документ може бути визнаний копією, що вимагає додаткового підтвердження [13; 15]. Крім того, питання захисту інформації, яка міститься у цих документах, безпосередньо пов'язане з вимогами Закону України «Про захист персональних даних» (2010 р.) [7], адже порушення правил обробки або зберігання цифрових відомостей створює ризики підроблення, витоку інформації та втрати довіри до електронних доказів. Саме тому правозастосовна практика вимагає подальшої деталізації нормативних підходів до перевірки, оцінки та використання цифрових документів у судовому процесі, а також формування єдиних стандартів їхньої доказової сили.

З 2023 року громадяни можуть отримувати судові рішення у «Дії» [20]. Ці документи підписані кваліфікованим електронним підписом судді відповідно до Закону України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги», що забезпечує їм повну юридичну силу [3]. Це спрощує доступ до правосуддя, зменшує часові бар'єри і навантаження на суди. Цифровізація судового процесу є одним із найефективніших інструментів забезпечення права на справедливий суд, закріпленого у статті 6 Європейської конвенції про захист прав людини [8]. Оцифрування судових рішень також створює передумови для формування єдиної бази судової практики, що полегшує пошук рішень, сприяє уніфікації правозастосування та підвищує передбачуваність судової діяльності. У довгостроковій перспективі це здатне мінімізувати ризик судових помилок і зміцнити довіру громадян до правосуддя, про що свідчать дослідження сучасних українських правників у сфері цифровізації [13; 15].

Важливою складовою цифрового правосуддя став електронний суд, який є частиною Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС), затвердженої рішенням Вищої ради правосуддя від 17.08.2021 р. Він дозволяє дистанційно подавати позови, брати участь у засіданнях через відеоконференцію, обмінюватися процесуальними документами і платити судові збори онлайн. Такі інструменти підвищують ефективність судових розглядів, зменшують корупційні ризики через автоматичний розподіл справ і сприяють прозорості судочинства [15, с. 39–41]. Однією з ключових переваг ЄСІТС є її інтегрованість з іншими державними реєстрами, що дозволяє швидко перевіряти відомості про учасників процесу та правовий статус об'єктів. Крім того, можливість цифрової участі у судовому процесі мінімізує необхідність особистої присутності в суді, що набуло особливої ваги під час воєнного стану. Актуальні наукові публікації підтверджують, що саме ця функція ЄСІТС забезпечила безперервність судочинства в умовах безпекових загроз [15].

Українська модель цифрового правосуддя розвивається у одночасно з міжнародними тенденціями. Естонія, вважається піонером цифрової держави, створила платформу e-Estonia, яка охоплює всі адміністративні та судові послуги, включно з електронним голосуванням. У Великій Британії запущено портал Gov.uk, що забезпечує централізований доступ до держпослуг, і впроваджено систему онлайн-судів відповідно до GDPR (General Data Protection Regulation, 2016) [16]. Сінгапур, у межах програми Smart Nation, активно застосовує штучний інтелект і великі дані у сфері управління містом і судочинства. Україна унікальна у поєднанні швидкості впровадження інновацій і стійкості у умовах війни, що робить її досвід надзвичайно цінним для міжнародної правової спільноти.

Показовим прикладом цифрової трансформації правової системи є Китай, який за останні десятиліття створив модель так званого «розумного суду» (Smart Court). Процес цифровізації судової системи КНР розпочався ще наприкінці 1990-х років і пройшов кілька етапів: від оцифрування судових документів до повної інтеграції великих даних, штучного інтелекту та блокчейну. Сьогодні в китайських судах діють електронні платформи для подання позовів, відеозасідань і дистанційного розгляду справ. Використання технології блокчейн забезпечує збереження цифрових доказів, а системи штучного інтелекту допомагають суддям у формуванні рішень і забезпечують єдність судової практики.[18]

Незважаючи на високі досягнення, цифрова трансформація стикається з викликами, які впливають на реалізацію верховенства права. У цифровому середовищі ключовим питанням є кібербезпека. Захист від кібератак – це не лише захист інформаційних ресурсів, а й гарантія законності судового процесу. Збої у роботі ЄСІТС або витік даних можуть поставити під сумнів легітимність судових рішень і порушити право на справедливий суд. У цьому контексті кібербезпека є частиною національної безпеки (згідно з Законом України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» (2017 р.)) [4] і гарантією стабільності правосуддя. [13, с. 152]

Важливою проблемою сучасного інформаційного суспільства є цифрова нерівність, яка проявляється у нерівномірному доступі громадян до інформаційно-комунікаційних технологій та можливостей їх використання. Частина населення, зокрема особи літнього віку, мешканці віддалених або малозабезпечених регіонів, стикаються з економічними, технічними та соціальними бар'єрами, що обмежують їх доступ до Інтернету та цифрових сервісів. Це не лише ускладнює реалізацію базових прав, а й поглиблює існуючі соціальні та економічні дисбаланси, створюючи нові виклики для забезпечення рівності можливостей. У сучасних умовах цифровізації державних послуг та правосуддя відсутність належного доступу до мережі або цифрових навичок призводить до фактичної дискримінації окремих груп населення, що суперечить принципу рівності перед законом, закріпленому у статті 24 Конституції України. Більше того, цифровий розрив має багаторівневий характер: він охоплює не лише фізичний доступ до Інтернету, але й рівень цифрової грамотності та здатність користуватися перевагами технологій у професійній та особистій сфері. Подолання цієї проблеми потребує комплексних заходів держави, спрямованих на розвиток цифрової інфраструктури, впровадження програм цифрової освіти та гарантування доступності онлайн-послуг для всіх громадян, адже лише за умови рівного доступу до цифрових ресурсів можлива реалізація конституційних прав і свобод у повному обсязі.[17, с. 69-70]

Ще одна проблема – адаптація правничої професії до нових реалій. Судді, адвокати, прокурори і службовці мають володіти цифровими навичками, розуміти ризики і можливості електронного правосуддя, знати питання захисту даних, кіберетики та цифрової доказової бази. Це потребує перегляду програм юридичної освіти, запровадження курсів із цифрового права, електронного документообігу і кібербезпеки.

Перспективи розвитку цифрового правосуддя в Україні пов'язані з комплексним упровадженням новітніх технологій та гармонізацією національного законодавства з європейськими стандартами. Одним із ключових напрямів є інтеграція штучного інтелекту для автоматизації рутинних процесів, аналізу судової практики та прогнозування рішень, що дозволить зменшити навантаження на суддів і підвищити ефективність розгляду справ. Важливим кроком стане впровадження технологій блокчейн для забезпечення незмінності цифрових доказів і прозорості судових процедур. Розширення функціоналу платформи «Дія» передбачає інтеграцію нових сервісів, зокрема можливість подання процесуальних документів, сплати судових зборів та отримання повідомлень про хід справи в режимі реального часу. Україна також має активізувати міжнародну співпрацю у цифровому просторі Європейського Союзу, що сприятиме впровадженню єдиних стандартів захисту персональних даних, кібербезпеки та електронної ідентифікації. Водночас розвиток цифрового правосуддя потребує створення нормативної бази для використання алгоритмів штучного інтелекту, запровадження етичних стандартів та механізмів контролю за їх застосуванням. Перспективним є формування єдиної цифрової екосистеми правосуддя, яка об'єднає суди, адвокатів, органи виконавчої влади та громадян у безпечному інформаційному середовищі. Впровадження інновацій має здійснюватися з дотриманням принципів верховенства права, правових гарантій і захисту прав людини, адже лише за цих умов цифровізація стане інструментом справедливості, а не ризиком для правової системи.[21, с. 16-18]

Висновки. У ході дослідження встановлено, що цифрова трансформація правової системи України, яка реалізована через платформу «Дія» та Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему, є визначальним чинником модернізації адміністративних і судових процедур. Доведено, що впровадження електронних сервісів забезпечує автоматизацію процесів, підвищення доступності правосуддя та прозорості державного управління, а також сприяє мінімізації корупційних ризиків навіть в умовах воєнного стану. Водночас виявлено низку проблем правового регулювання, серед яких: недостатня адаптація процесуального законодавства до електронних доказів, загрози кібербезпеці, захист персональних даних та цифрова нерівність.

Реалізація принципу верховенства права у цифровому середовищі потребує комплексного оновлення нормативної бази, підвищення цифрової компетентності правничих професій та формування нової правової культури. Перспективи розвитку полягають у гармонізації законодавства з європейськими стандартами, впровадженні технологій штучного інтелекту та блокчейну, а також створенні єдиної цифрової системи правосуддя. Таким чином, цифрові технології виступають не лише інструментом модернізації, а й основою трансформації правової системи України відповідно до принципів законності, справедливості та захисту прав людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 20.10.2025).
2. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 № 851-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15> (дата звернення: 20.10.2025).
3. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 № 2155-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2155-19> (дата звернення: 20.10.2025).
4. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 05.10.2017 № 2163-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2163-19> (дата звернення: 20.10.2025).
5. Про публічні електронні реєстри: Закон України від 18.11.2021 № 1907-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1907-20> (дата звернення: 20.10.2025).
6. Про адміністративні послуги: Закон України від 06.09.2012 № 5203-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17> (дата звернення: 20.10.2025).
7. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 р. № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17> (дата звернення: 20.10.2025).
8. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 20.10.2025).
9. Міністерство цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/technologies/tsifrova-transformatsiya-odin-z-prioritetiv-uryadu> (дата звернення: 20.10.2025).
10. Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг Закон України від 15.07.2021 № 1689-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1689-20#Text> (дата звернення: 20.10.2025).
11. Про схвалення Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2030 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації Розпорядження Кабінету Міністрів України; Стратегія, План, Заходи, Перелік від 17.11.2021 № 1467-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1467-2021-r#Text> (дата звернення: 20.10.2025).
12. Про затвердження Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи Вища рада правосуддя; Рішення, Положення від 17.08.2021 № 1845/0/15-21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21#Text> (дата звернення: 20.10.2025).
13. Маньгора В.В. Михальчук Ю.О. Використання цифрових технологій у праві: прспективи та виклики. Інформація і право. № 4(47) (2023). с. 147-158. DOI: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2023.4\(47\).291618](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2023.4(47).291618). URL: <http://il.ippi.org.ua/article/view/291618>.
14. Теличко О.А. Рекун В.А. Розвиток правової системи у цифрову епоху. Юридичний науковий електронний журнал № 1/2022 с.209-212 DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-1/53>. URL: http://www.lsej.org.ua/1_2022/53.pdf.

15. Мелянчук М. Цифровізація цивільного судочинства : новели та перспективи . *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Юридичні науки*. 1(129)/2025, с. 38–44. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2195/2025/1.129-7>. URL: <https://legal.bulletin.knu.ua/uk/article/view/3639>.
16. Ковалів М.В. Красницький І.В. Петков С.В. Єсімов С.С. Корецька В.В. Явний О.І. Правові засади електронної ідентифікації в Україні. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Юридичні науки». № 4 (74), 2024. с. 21-26. DOI: 10.25313/2520-2308-2024-4-9696. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/7808/1/Ковалів%201.pdf>.
17. Давидова І., Токарева В. Цифрова нерівність та право на доступ до Інтернету. *Юридичний вісник*, 2024/6 с. 68-75. DOI: <https://doi.org/10.32782/yuv.v6.2024.8>. URL: http://yurvisnyk.in.ua/v6_2024/10.pdf.
18. Lessons from China's Smart Court Reform? URL: <https://iacajournal.org/articles/10.36745/ijca.679>.
19. Цивільний процесуальний кодекс України ,Кодекс України; Кодекс, Закон від 18.03.2004 № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 20.10.2025).
20. Новини | Дія URL: <https://diia.gov.ua/news/ukrayinci-mozhut-koristuvatisya-elektronnim-sudovim-rishennyam-u-diyi-zamist-papero-vogo-dokumenta-nova-posluga-v-diyi> (дата звернення: 20.10.2025).
21. Богатчук Д.П. «Перспективи правового регулювання застосування штучного інтелекту в системі правосуддя України». Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. Том 5 № 91 (2025), с. 14–20. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.91.5.2>. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/344158/331802>.